

Nümunəvi peşə standartı
Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi
Müəssisələr  c n nümunəvi təlim standartı

Lokomotiv maşinisti

İngilis dilində adı: Foot plateman

N: 8311-2-00192-01

Azərbaycan Respublikasının  m k və  halinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Dünya Bankının birgə həyata keçirdiyi “Sosial M dafi nin İnkışafı” layihəsinin “ISCO 88/08-  uyğun t kmill şdirilm ş peşə standartlarının v  əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması” tapşırığı  r v sində “GOPA Consultants” v  “SEFT Consulting” tərəfindən hazırlanmışdır.

Bakı
Dekabr, 2012-ci il

İSTİFADƏ OLUNAN ANLAYIŞLAR

Bacarıq

Verilmiş iş üzrə vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirmək qabiliyyətidir.

Bacarıq səviyyəsi

Həyata keçirilən fəaliyyətlərin əhatəliliyi və mürəkkəbliyi ilə müəyyən olunur, burada fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi əhatə üzərində üstünlüyə malikdir. Hər bir bacarıq səviyyəsi üzrə müvafiq bilik səviyyəsi tələb olunur. ISCO-da, eləcə də Məşğulluq Təsnifatında aşağıdakı dörd geniş bacarıq səviyyəsi müəyyən edilir:

Birinci bacarıq səviyyəsi

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr sadə və dövri fiziki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini zəruri edir. Bundan əlavə, birinci bacarıq səviyyəsində bir çox peşələr fiziki güc və dözümlülük tələb etdiyi halda, əksəriyyətində sadə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı tələb olunur. Bu bacarıqlara ehtiyac duyulduğu halda belə, onlar işin əsas hissəsini təşkil etmir.

Birinci bacarıq səviyyəsinə daxil olan bəzi peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün ibtidai təhsili və ya əsas təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaq (ISCED üzrə 1-ci səviyyə) tələb oluna bilər. Bəzi işlər üçün isə iş yerlərində qısamüddətli təlimlər tələb oluna bilər.

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr ixtisası olmayan işçi qüvvəsini əhatə edir.

İkinci bacarıq səviyyəsi

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə bütün peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaqla (ISCED üzrə 2-ci səviyyə) əldə olunur. Bəzi peşələrdə ümumi orta təhsilin ikinci mərhələsini bitirmək zəruri hesab olunur (ISCED üzrə 3-cü səviyyə) ki, bura ixtisaslaşmış peşə təhsili və iş yerlərində həyata keçirilən təlim də daxil ola bilər. Müəyyən peşələr ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilk peşə-ixtisas təhsili almağı (ISCED üzrə 4-cü səviyyə) tələb edir. Bəzi hallarda isə iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə ixtisaslı işçilər daxildir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi

Üçüncü bacarıq səviyyəsindəki peşələr, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş praktiki, texniki və metodoloji biliklər tələb edən mürəkkəb texniki və praktiki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini əhatə edir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də inkişaf etmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsil bazasına əsaslanan təhsil müəssisələrində 1-3 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5b səviyyəsi). Azərbaycanda bu bacarıq səviyyəsinə uyğun təhsil adətən orta ixtisas təhsili müəssisələrində (kolleclər) verilir. Bəzi hallarda müvafiq sahə üzrə geniş iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən uzunmüddətli təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr əsasən texniki işçiləri əhatə edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi

Dördüncü bacarıq səviyyəsinə, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş nəzəri və praktiki biliklər əsasında mürəkkəb problemlərin həlli və qərarların qəbul edilməsini tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi daxildir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də təkmilləşmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ali təhsil müəssisələrində birinci və ya daha yüksək elmi dərəcənin verilməsi ilə yekunlaşan 3-6 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5a səviyyəsi və ya daha yüksək səviyyə). Bu bacarıq səviyyəsi üçün Azərbaycanda adətən bakalavriat və daha yüksək təhsil pillələri uyğun gəlir.

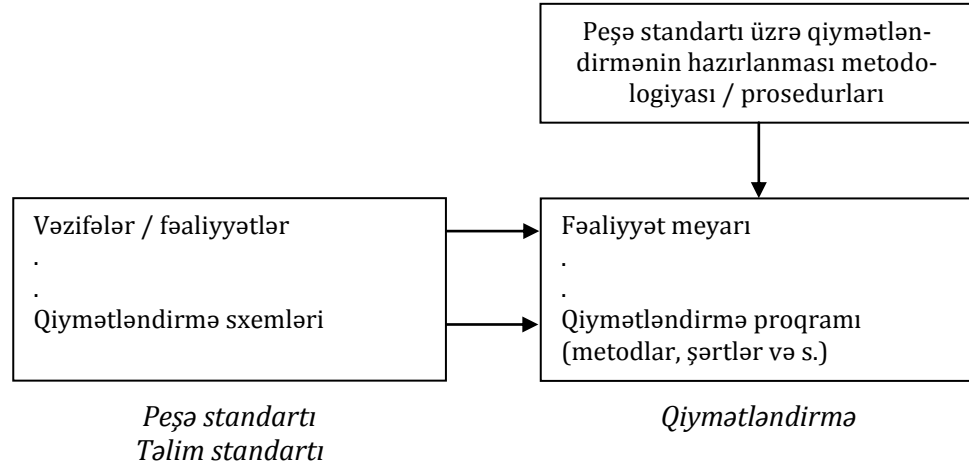
Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə menecerlər, mühəndislər, müəllimlər, həkimlər və s. daxildir ki, bunlar çox vaxt peşəkarlar adlandırılır.

Bilik	Təhsil və ya təcrübə vasitəsilə əldə edilən məlumat və faktlar toplusunu əhatə edir.
Əlavə / ümumi səriştələr	Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün tələb olunan səriştələrə əlavə olaraq, arzuolunan faydalı səriştələri əhatə edir. Buraya əmək fəaliyyətini təkmilləşdirə bilən, bir çox peşələr üçün ümumi olan və gələcəkdə tələb olunacaq səriştələr daxildir. Bunlar işçilərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi çıxış etmir.
Əvvəlki təlimin tanınması	<p>Harada və necə təhsil almasından asılı olmayaraq, qeydə alınmış ixtisaslar və vahid standartlar baxımından insanların əvvəlki təliminin tanınması prosesidir. İnsanlar təhsil müəssisəsində formal təlim keçmələrindən və ya qeyri-formal təlim əldə etmələrindən asılı olmayaraq, öyrənmə prosesini heç vaxt dayandırmırlar.</p> <p>Əvvəlki təlimin qiymətləndirilməsi və tanınması prosesi aşağıdakı kimidir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şəxsin nə bildiyi və nə bacardığının müəyyənləşdirilməsi; • Şəxsin bilik və bacarıqlarının xüsusi standartlar, səriştələrin qiymətləndirilməsi üzrə əlaqəli meyarlar ilə müqayisə edilməsi; • Bu standartlara münasibətdə təlimin qiymətləndirilməsi; • Şəxsin formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə keçmişdə topladığı bacarıq, bilik və təcrübənin tanınması.
Fəaliyyət	Fərdin vəzifələrinin bir hissəsi olan iş və ya məsuliyyəti əks etdirir. Buna görə də vəzifə bir sıra fəaliyyətlərə bölünür.
Formal təlim	Azərbaycan Respublikasının təhsil və təlim müəssisələrində həyata keçirilir, dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə nəticələnir. Təhsil müəssisələrində formal təlimlər dövlət təhsil standartlarına uyğun olaraq aparılır. Əldə edilən səriştələr testlər vasitəsilə yoxlanılır və dövlət təhsil sənədi verilir.
İnformal təlim	Özünü-təlim yolu ilə bilik və bacarıqlara yiyələnmənin formasıdır. Təhsil və təlim müəssisələrindən kənarında həyata keçirilir və təbii olaraq gündəlik həyatımızda müşahidə olunur. Formal və qeyri-formal təlimdən fərqli olaraq, informal təlim çox vaxt qeyri-ixtiyari baş verir və beləliklə, hətta fərdlərin özləri də səriştələrinin artırılmasında onun rolunu hiss etməyə bilər (məsələn, kütləvi informasiya vasitələrindən, ictimaiyyət arasında gündəlik qarşılıqlı əlaqələrdən və ümumi münasibətlərdən məlumatın əldə edilməsi).

	<p>O, təlimin həyata keçirilməsi sahəsində (xüsusilə) ixtisaslaşmamış hər hansı bir şəxs (yəni ailə üzvləri, digər əlaqəli şəxslər və s.) tərəfindən istiqamətləndirildiyi halda, məqsədli xarakter daşıya bilər. İnfomal təlim ölkə səviyyəsində qəbul edilən diplom və sertifikatların verilməsi ilə nəticələnir.</p>
İş	<p>Fərdin işəgötürən üçün və ya sərbəst məşğulluq şəraitində həyata keçirdiyi vəzifə və ya fəaliyyətlərin toplusudur (ISCO-08 -ə uyğun olaraq).</p>
İşə yanaşma	<p>Müəyyən ideya, obyekt, şəxs və ya vəziyyətə müsbət və ya mənfi münasibəti əks etdirir.</p> <p>Yanaşma fərdin fəaliyyət seçimini, çətinlik, həvəsləndirmə və mükafatlara (hamısı birlikdə stimulyator adlanır) cavab reaksiyasını müəyyən edir. Bu baxımdan yanaşma iş üçün xeyli vacibdir.</p> <p>Yanaşmanın 4 əsas komponenti var: (1) Emosional: hiss və həyəcan; (2) İdrak: məntiqlə həyata keçirilən inam və fikirlər; (3) İrədi: fəaliyyət meyilləri; (4) Qiymət: stimullara mənfi və ya müsbət münasibət.</p>
Qeyri-formal təlim	<p>Təhsil sistemi ilə paralel şəkildə aparılır və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmur. Qeyri-formal təlimlər iş yerlərində və ya formal təlim sistemlərinə yardım üçün yaradılmış təşkilat və ya mərkəzlərdə, dərnlərdə, fərdi məşğələlərdə, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və qruplarında həyata keçirilə bilər.</p>
Qiymətləndirmə metodu	<p>Səriştəni ölçmək üçün üsul və ya alətdir.</p>
Qiymətləndirmə paketi	<p>Fəaliyyət meyarı da daxil olmaqla fərdin səriştələrinin qiymətləndirilməli olduğu müxtəlif qiymətləndirmə metodlarıdır.</p>
Qiymətləndirmə sxemi	<p>Qiymətləndirmə standartlarının vəzifələrini və onların yerinə yetirilmə istiqamətlərini müəyyən edir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədi fərdin müvafiq peşə standartını fəaliyyətlər, vəzifələr və ya tapşırıqlar üzrə həyata keçirə bilməsini müəyyən etməkdir. Sözügedən tapşırıqlar, peşə standartında müəyyən edilən texniki bacarıqları, planlaşdırma və problemləri həll etmə biliklərini, gözlənilməz vəziyyətlərdə hərəkət etmək bacarığını, digər şəxslər ilə işləmək bacarığını və ünsiyyət bacarıqlarını əhatə etməlidir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədlərinə, digər məsələlərlə yanaşı, aşağıdakılar daxildir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • İşəgötürmə; • Karyera yüksəlişi; • Bilik və bacarıqlarda olan boşluqların və təlim ehtiyaclarının müəyyən edilməsi; • İşçi heyətinin qiymətləndirilməsi. <p>Qiymətləndirməni planlaşdırma zamanı onun xarakterik cəhətlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır: qiymətləndirmə hansı interval çərçivəsində həyata keçirilməlidir, hansı hədəflər müəyyən edilməlidir, hansı qiymətləndirmə metodları daha məqsəduyğundur. Qiymətləndirmə sxemi aşağıdakı qiymətləndirmə metodlarından 2 və ya 3-nü əhatə etməlidir: i) Əmək fəaliyyətinin müşahidə edilməsi; ii) İşin nəticəsinin qiymətləndirilməsi; iii) Simulyasiya; iv) Suallar (şifahi və ya yazılı); v) Layihə işi; vi) Portfel əsasında qiymətləndirmə; vii) Dinləmə qiymətləndirməsi; viii) Fərdi</p>

araşdırmalar; ix) Müştəri qiymətləndirməsi (məsələn, müştəri sorğu formaları), ekspert və şəxsi qiymətləndirmə və s.

Peşə standartı və peşə standartı üzrə qiymətləndirmə arasındakı əlaqə aşağıdakı sxemdə göstərilmişdir.

Məşğulluq təsnifatı (MT)

Ölkədə əmək bazarının inkişafına, beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş uçot və statistikaya uyğun olaraq ISCO-08 təsnifatından istifadə edilməklə, onun genişləndirilməsi əsasında 2010-cu ildə hazırlanmışdır. Onun strukturu ISCO-08 təsnifatının strukturu ilə eynidir. MT Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin 20 Dekabr 2010-cu il 180 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş və AZT041-2010 nömrəsi ilə dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Peşə

Yüksək oxşarlıq dərəcəsinə malik əsas vəzifə və fəaliyyətlərdən ibarət olan işlərin məcmusudur. Şəxsin hər hansı bir peşə ilə bağlılığı onun hazırda tutduğu vəzifə, əlavə və ya əvvəlki işləri vasitəsi ilə müəyyən olunur.

Peşə standartı

Konkret peşə sahələrində işçilərin yerinə yetirdikləri əmək funksiyalarına qoyulan ümumi tələbləri sistemli şəkildə əks etdirən normativ sənəddir. O, müvafiq səriştələr çərçivəsində işçinin bilik, bacarıq və vərdisləri nəzərə alınmaqla, onun əmək funksiyalarını yerinə yetirməsinə imkan verəcək konkret vəzifə öhdəliklərinin və fəaliyyətlərin siyahısını özündə ehtiva edir. Peşə standartı işdəki rolu təyin etməyə, işçinin fəaliyyətini qiymətləndirməyə, eləcə də, təkmilləşmə, peşə yüksəlişi üçün yollar müəyyən etməyə və hazırlamağa kömək edə bilər.

Peşə standartları ISCO-ya və Məşğulluq təsnifatına uyğun olaraq təsnifatlaşdırılır.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi

Qiymətləndirmə hər hansı bir sahədə səriştənin aşkar edilməsi məqsədilə fərdin fəaliyyətinin aydın şəkildə müəyyən edilmiş standartlar ilə müqayisədə ədalətli və dəqiq şəkildə ölçülməsinə imkan verən prosesdir. İş yerinin qiymətləndirilməsi prosesi iş yeri ilə bağlı gündəlik fəaliyyətin tərkib hissəsini təşkil edir. Qiymətləndirmə zamanı əldə edilən nəticələr fərdlərə öz işlərini necə yerinə yetirdiyini öyrənməyə imkan verir. Bu, biliklərin, bacarıqların, yanaşma və davranışın inkişaf etdirilməsində, beləliklə, səriştənin nümayiş etdirilməsində onlara yardım edir.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi qiymətləndirmə sxemi, fəaliyyət meyarları, qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün zəruri

Peşələrin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCO)	<p>qiymətləndirmə metodları və resurslarını əhatə edir.</p> <p>Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) məsul olduğu əsas beynəlxalq təsnifatlardan biri olmaqla, beynəlxalq iqtisadi və sosial təsnifat qrupuna daxildir.</p> <p>ISCO iş prosesində qarşıya qoyulan vəzifə və fəaliyyətlərə müvafiq şəkildə müəyyən edilmiş qruplara uyğun olaraq işlərin təşkilində vasitə rolunu oynayır. Onun əsas vəzifələri aşağıdakıları təmin etməkdən ibarətdir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peşələrə dair statistik və inzibati məlumatların beynəlxalq hesabatını, müqayisəsini və mübadiləsini həyata keçirmək üçün baza rolunu oynamaq; • Peşələrin milli və regional təsnifatlarının hazırlanması üçün model rolunu oynamaq; • Bilavasitə özlərinin milli təsnifatını hazırlamayan ölkələrdə tətbiq oluna biləcək sistem rolunu oynamaq. <p>O, statistik və müştəri yönümlü proqramlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müştəri yönümlü proqrama iş axtaranların iş yerlərinə yönəldilməsi, ölkələr arasında işçilərin qısa və uzunmüddətli miqrasiyasının idarə edilməsi, peşə təlimi proqramları və təlimatlarının hazırlanması daxildir.</p> <p>ISCO-nun ilk versiyası 1957-ci ildə qəbul edilmiş, daha sonra isə ISCO-68, ISCO-88 və hazırkı ISCO-08 versiyaları hazırlanmışdır.</p>
Səriştə	<p>Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün lazımi səviyyədə bilik, bacarıq, yanaşma və davranışa malik olmaqdır.</p> <p>İş kontekstində istifadə olunan “Səriştə” anlayışı iş yerində tətbiq olunan bacarıqları əks etdirir. Səriştə şəxs nəyi bilir (bilik), nəyi bacarır (bacarıq), nəyi etmək istəyir (yanaşma) və bunu necə edir (davranış) məhfumlarının birləşməsinin nəticəsidir. Beləliklə, səriştə işi yerinə yetirmək üçün lazım olan texniki peşə elementləri, ümumi şəxsi xüsusiyyətlər və istəklərin birləşməsidir.</p> <p>Səriştələr həmçinin işçinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün baza rolunu oynayır.</p>
Təhsilin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCED)	<p>1970-ci illərin əvvəllərində UNESCO tərəfindən həm ayrı-ayrı ölkələrdə, həm də beynəlxalq səviyyədə təhsilə dair statistik məlumatların əldə olunması, toplanması və təqdim olunmasına xidmət edən bir vasitə kimi hazırlanmışdır. ISCED 1975-ci ildə Cenevrədə keçirilən Təhsilə dair Beynəlxalq Konfransda qəbul edilmiş və daha sonra 1978-ci ildə Parisdə keçirilən UNESCO-nun Ümumi Konfransında qüvvəyə minmişdir. Hazırda istifadə edilən təsnifat ISCED 2011-dir.</p>
Təlim standartı	<p>İş yerində vəzifə və fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi üçün zəruri <i>səriştələri</i> (bilik, bacarıq və yanaşmaları, həmçinin əlavə ümumi səriştələri) təsvir edir. Bu səbəbdən, onlar fəaliyyət meyarları hesab edilir və aşağıdakı hallarda istifadə olunur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • istehsaldan ayrılmadan peşə təlimlərinin hazırlanması; • istifadəyə yararlı səriştələrin inkişaf etdirilməsi və təmin olunması üçün təlim institutları ilə müəssisələr arasında əlaqə; • peşə təlimləri üçün təhsil standartları və kurikulumların hazırlanması.
Vəzifə	<p>İşin icrası üçün zəruri olan fəaliyyətləri əhatə edir.</p>

MÜNDƏRİCAT

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI	8
A.1. İşə dair xüsusi məlumat	8
A.1.1. Əmək şəraiti	8
A.1.2. İşə qəbul tələbləri	8
A.1.3. Tabeçilik	8
A.1.4. Peşə standartları üçün məsuliyyət və müstəqillik səviyyələri	9
A.1.5. Karyera yüksəlişi və sərbəst məşğulluq imkanları	9
A.2. Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı	10
A.3. Səriştələr haqqında	11
A.4. Qiymətləndirmələr haqqında	11
B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ	12
B.1. Fəaliyyət meyarları	12
B.2. Qiymətləndirmə ilə bağlı resurslar	13
B.3. Qiymətləndirmə metodları	13
B.3.1. Fəaliyyətin qiymətləndirilməsi	13
B.3.2. Yazılı qiymətləndirmə	14
B.4. Nəticələrin qeydə alınması	18
C. MÜƏSSİSƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI	19
C.1. Səriştələrin qısa təsviri	19
C.2. Təlim sxemi	21
C.3. Təlim ilə bağlı xüsusi məlumat	24
C.3.1. Təlimin növləri	24
C.3.2. Təlimin istiqaməti	25
C.3.3. Əvvəlki təlimin tanınması	25
Peşə standartının hazırlanması prosesində iştirak etmiş müəssisə nümayəndələrinin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
ISCO88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması layihəsi tərəfindən prosesin əlaqələndirilməsində iştirak etmiş şəxslərin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
İstinadlar	Error! Bookmark not defined.

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI

Lokomotiv maşinisti

Peşənin qısa təsviri

Lokomotiv maşinisti texniki istismar qaydalarının, qüvvədə olan təlimatların, əmrlərin və göstərişlərin tələblərinə uyğun olaraq dəmir yolunda olan hər bir lokomotivin təhlükəsiz və effektiv şəkildə işləməsinə təmin edir, qatarların idarə olunmasını və manevr işini müəyyən edilmiş qaydada yerinə yetirir. Bu peşə sahibi həmçinin lokomotiv briqadası heyətinə daxil edilən işçilərə rəhbərlik edir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	8311 (Maşinist, lokomotiv)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8311 (Driver, locomotive)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Hazırlanma tarixi:	Dekabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Dekabr, 2016-cı il

A.1. İŞƏ DAİR XÜSUSİ MƏLUMAT

A.1.1. ƏMƏK ŞƏRAİTİ

- İş hər növ hava şəraitində, qatarların yay-qış hərəkət cədvəllərinə uyğun olaraq həyata keçirilir;
- Əlavə sərnəşin qatarlarına xidmət göstərmək üçün dəyişkən iş saatlarında işləmək tələb olunur;
- Müvafiq uniforma geyinmək və iş zamanı səliqəli görünmək tələb olunur;
- Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası qaydaları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi, Texniki təhlükəsizlik haqqında Qanun və digər müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunur.

A.1.2. İŞƏ QƏBUL TƏLƏBLƏRİ

- Əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, Əmək Məcəlləsinə, və digər müvafiq normativ-hüquqi sənədlərə uyğun olaraq tənzimlənir;
- İşə qəbul olunarkən sağlamlıq haqqında tibbi arayış, sonradan vaxtaşırı icbari tibbi müayinədən keçmək haqqında tibbi arayış (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin qərarı və Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinin müvafiq əmrləri ilə nəzərdə tutulduğu hallarda) təqdim olunur;
- Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası qaydaları ilə təlimatlandırılmalı və fərdi mühafizə vasitələri ilə təminat məcburi xarakter daşıyır.

A.1.3. TABEÇİLİK

Kimə tabedir: Lokomotiv briqadalarının maşinist-təlimatçısı və ya depo rəhbərliyi.

Kim ona tabedir: Maşinist köməkçisi.

A.1.4. PEŞƏ STANDARTLARI ÜÇÜN MƏSULİYYƏT VƏ MÜSTƏQİLLİK SƏVİYYƏLƏRİ

Səviyyələr	Məsuliyyət, fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi və müstəqillik	Uyğun gələn səviyyə
1	Planlaşdırılmış qaydada birbaşa nəzarət altında işləmək İş təkrarlanan xarakterə malikdir və mürəkkəb olmayan bir neçə funksiyanı əhatə edir	
2	Nəzarət altında işləmək, kiçik səlahiyyətlərə malik olmaq Təcrübə tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq Öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və nəticələri barədə hesabat vermək Digər şəxslərlə əməkdaşlıq etmək və komandada işləmək	☒
3	Əvvəlcədən məlum olan vəzifə və fəaliyyətlər çərçivəsində müstəqil idarəetmə və komandanın idarə edilməsini həyata keçirmək (eyni zamanda həm idarəetmə, həm də istehsal subyekti kimi çıxış etmək) İşə yanaşmasını dəyişən şəraitə uyğunlaşdırmaq və dövri problemlərin həlli zamanı elementar nəzəriyyələrdən istifadə etmək Digər şəxslərin gündəlik işinə nəzarət etmək, əmək fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq və işin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək İşçilərə rəhbərlik etmək Mürəkkəb fəaliyyətləri əlaqələndirmək və yerinə yetirmək. Ümumi təcrübədən istifadə etməklə xüsusi yeni fəaliyyətlər müəyyən etmək	
4	Yeni və çox vaxt yaradıcı metodlar tələb edən məsələlərlə məşğul olmaq. Mürəkkəb məsələlərin həllində geniş təcrübədən istifadə etmək Gözlənilməz dəyişiklik olduğu halda əmək fəaliyyətinə rəhbərlik və nəzarəti həyata keçirmək Özü və başqaları üçün fəaliyyət meyarları hazırlamaq, onları nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək Gözlənilən və ya gözlənilməz iş rejimi şəraitində qərarların qəbul edilməsinə məsuliyyət daşımaq Fərdlərin və qrupların peşəkar inkişafının idarə olunmasına məsuliyyət daşımaq Fəaliyyətləri müşahidə etmək, qiymətləndirmək, müvafiq hesabatlar hazırlamaq və dəyişikliklər təklif etmək	

A.1.5. KARYERA YÜKSƏLİŞİ VƏ SƏRBƏST MƏŞĞULLUQ İMKANLARI

- Təcrübə və əlavə biliklər əsasında lokomotiv briqadasının maşinist-təlimatçısı vəzifəsinə keçmək imkanı vardır.

A.2. ƏSAS VƏZİFƏLƏRİN (V) VƏ VƏZİFƏLƏR DAXİLİNDƏ FƏALİYYƏTLƏRİN (F) SİYAHISI

- V.1. Lokomotivi istismar üçün hazırlamaq:
- F.1.1. SƏTƏM (Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühit) tələblərinə riayət etmək, hərəkət təhlükəsizliyi və texniki təhlükəsizlik üzrə təlimat almaq;
  - F.1.2. Qatarların hərəkət cədvəlini, rejim xəritəsini, bildirişləri və digər texniki və normativ sənədləri maşinist təlimatçısından əldə etmək və lokomotiv briqadasına izah etmək;
  - F.1.3. Ayrılmış lokomotivi deponun həyətində yerləşdirən zaman relslərin ətraf ərzilərinin təhlükəsizliyinə və elektrik enerjisi ilə bağlı ehtiyat tədbirlərinə riayət etmək;
  - F.1.4. Cari vəziyyəti müəyyən etmək və istismardan əvvəl texniki xidmət prosedurlarının yerinə yetirildiyini təsdiq etmək üçün lokomotivin və müvafiq avadanlıqların yoxlanmasını təmin etmək;
  - F.1.5. Gün ərzində qatarı idarə edən zaman istifadə edilən fərdi mühafizə vasitələrini əldə etmək;
  - F.1.6. Lokomotivlərdə təhlükəsizlik və radiorabitə qurğularının, detal və aqreqatların müəyyən edilmiş qaydada funksional olduğunu yoxlamaq.
- V.2. Lokomotivi istismar etmək:
- F.2.1. Maşinist köməkçisi, qatar dispetçeri və ya stansiya növbətçiləri ilə danışıq reqlamentini dəmir yolunda müəyyən edilmiş qaydada yerinə yetirmək;
  - F.2.2. Lokomotiv birqadalarının iş bölgüsünə düzgün əməl etmələrinə nəzarət etmək;
  - F.2.3. Rejim xəritələrini əldə rəhbər tutmaqla hərəkət cədvəlinə və təhlükəsizlik tələblərinə riayət etmək;
  - F.2.4. Qatarları səmərəli rejimlə və təhlükəsiz idarə etmək;
  - F.2.5. Çəkisi sahə üzrə müəyyən edilmiş normadan artıq olan qatarların idarə olunmasına, lokomotivin detal və aqreqatlarının artıq yüklənməsinə yol verməmək;
  - F.2.6. Sərnişin və motor vaqonlu qatarları idarə edərkən qatarların rahat idarə olunmasında yarana biləcək pozuntuların vaxtında aradan qaldırılmasını təmin etmək;
- V.3. Lokomotivi dayandırmaq və söndürmək:
- F.3.1. Lokomotivin dayandırılması planlaşdırılan məntəqəni müəyyən etmək məqsədilə qatar dispetçeri və sahə işçiləri ilə əlaqə yaratmaq;
  - F.3.2. Bələdçinin təlimatlarına və texniki tələblərə uyğun olaraq lokomotivi dayandırmaq;
  - F.3.3. Lokomotiv dayanarkən ekipaj hissələri və təkər cütlərinin bukslarının yoxlanması üçün lokomotiv briqadasını təlimatlandırmaq;
  - F.3.4. Müəyyən edilmiş qaydada marşrutu, formulyarı, işlədiyi səfərin (növbənin) sürətölçən lentini, hərəkət sürətinin məhdudiyətləri barədə xəbərdarlıq blankını hazırlamaq.
- V.4. Növbəni təhvil vermək:
- F.4.1. Lokomotivlərin qəbulu və təhvili zamanı, eləcə də yolda, dayanacaqlarda lokomotivə texniki xidmət üzrə müəyyən edilmiş normativ sənədlərin və yerli təlimatların tələblərinə ciddi əməl etmək;
  - F.4.2. Texniki prosedur qaydalarına uyğun olaraq növbəni təhvil vermək;
  - F.4.3. Zəruri sənədləri, lokomotivin idarəetmə və maşinist kabinəsinin açarlarını lokomotiv deposunun növbətçisinə təhvil vermək.
- V.5. Hərəkətin təhlükəsizliyini təmin etmək:
- F.5.1. Texniki istismar qaydalarının, qüvvədə olan təlimatların, əmrlərin və göstərişlərin tələblərinə ciddi riayət etmək və hərəkətin təhlükəsizliyini təmin etmək;
  - F.5.2. Lokomotivdə olan təhlükəsizlik sistemi qurğularının işləməsinə nəzarət etmək;

- F.5.3. Lokomotivin nasazlığı aşkar edildikdə, onun tezliklə aradan qaldırılması üçün bütün lazımi tədbirlərin görülməsi üçün göstəriş vermək;
  - F.5.4. Aradan qaldırılması mümkün olmadıqda qatarların hərəkət cədvəlinin pozulmasına yol vermədən müəyyən edilmiş müddətdə mənzilin boşaldılması üçün tədbir görmək;
  - F.5.5. İdarəetmə qabiliyyətini qəflətən itirdikdə lokomotivi dayandırmaq və onun özbaşına hərəkətə gəlməsinə yol verməmək məqsədilə müəyyən edilmiş qaydada əyləc başmaqları ilə bərkitmək üçün maşinist köməkçisini təlimatlandırmaq.
- V.6. Sənədləşdirmə işlərini aparmaq:
- F.6.1. Marşrutun və digər hesabat sənədlərinin düzgün doldurulmasını təmin etmək;
  - F.6.2. Qatar manevr işində xəta hadisəsinə yol verdikdə, lokomotivin detal və aqreqləri sıradan çıxdıqda, hərəkət cədvəli pozulduqda lokomotiv deposunun rəisinə və ya istismar üzrə rəis müavininə hadisənin şərait və səbəblərini göstərməklə yazılı məlumat vermək;
  - F.6.3. Hərəkətin təhlükəsizliyini təhlükə qarşısında qoyan bütün çatışmazlıqlar barədə maşinistlərin irad kitabında qeydiyyat aparmaq.

A.3. SƏRİŞTƏLƏR HAQQINDA

Fərdin "Lokomotiv maşinisti" peşə standartı üzrə vəzifə və fəaliyyətləri həyata keçirməsi üçün zəruri olan əsas sərişmələr "Lokomotiv maşinisti" peşəsi üzrə müvafiq təlim standartında göstərilmişdir (formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə əldə olunan bilik, bacarıq, yanaşma və davranış).

A.4. QIYMƏTLƏNDİRMƏLƏR HAQQINDA

Bu peşədə fərdin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi prosesi "Lokomotiv maşinisti" peşəsi üzrə müvafiq peşə standartının qiymətləndirilməsində öz əksini tapır. Fərdin sistemli qiymətləndirilmələr vasitəsilə qiymətləndirilməsi işəgötürənə müxtəlif məqsədlər (yəni işəgötürmə, karyerada irəli çəkmə, heyətin qiymətləndirilməsi, təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi) baxımından faydalı ola bilər.

B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ

Lokomotiv maşinisti

Qiymətləndirməyə dair qısa məlumat

Lokomotiv maşinisti qiymətləndirilməsi aşağıdakı əsas səlahiyyətlər qrupundan istifadə etməklə nəzərə alınır: lokomotivin işə salınmasını hazırlamaq, lokomotivi işə salmaq, sabit və dayanan lokomotiv, marşrutun təhlükəsizliyini təmin etmək və sənədləşməni tamamlamaq. Qiymətləndirmədə ərizəçinin peşə səlahiyyətlərini qiymətləndirmək məqsədilə istifadə olunan bilik və bacarıq qrupları təqdim olunur.

Hazırkı peşə üçün **tövsiyə edilən qiymətləndirmə metodları** aşağıdakılardır: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı testlər. Sözügedən peşə üçün qiymətləndirmə proqramının nümunəsi aşağıda verilmişdir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	8311 (Maşinist, lokomotiv)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8311 (Driver, locomotive)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Test versiyası:	01
Hazırlanma tarixi:	Dekabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	

B.1. FƏALİYYƏT MEYARLARI

Bu meyarlar peşə standartındakı vəzifə və fəaliyyətlərlə birbaşa əlaqəlidir. Onlar ölçülə bilən formada müəyyən edilməlidir ki, qiymətləndirmə nümunələri hazırlayanlar üçün qiymətləndirmə maddələrinin formalaşdırılması baxımından faydalı olsun. Birinci (V.1) və sonuncu (V.6) vəzifələrə uyğun gələn fəaliyyət meyarları ilə bağlı nümunə aşağıda göstərilmişdir.

Fəaliyyət meyarı nümunəsi:

- V.1. Lokomotivi istismar üçün hazırlamaq:
- F.1.1. SƏTƏM (Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühit) tələblərinə riayət etmək, hərəkət təhlükəsizliyi və texniki təhlükəsizlik üzrə təlimat almaq;
  - F.1.2. Qatarların hərəkət cədvəlini, rejim xəritəsini, bildirişləri və digər texniki və normativ sənədləri maşinist təlimatçısından əldə etmək və lokomotiv briqadasına izah etmək;
  - F.1.3. Ayrılmış lokomotivi deponun həyətində yerləşdirən zaman relslərin ətraf ərzilərinin təhlükəsizliyinə və elektrik enerjisi ilə bağlı ehtiyat tədbirlərinə riayət etmək;
  - F.1.4. Cari vəziyyəti müəyyən etmək və istismardan əvvəl texniki xidmət prosedurlarının yerinə yetirildiyini təsdiq etmək üçün lokomotivin və müvafiq avadanlıqların yoxlanmasını təmin etmək;
  - F.1.5. Gün ərzində qatarı idarə edən zaman istifadə edilən fərdi mühafizə vasitələrini əldə etmək;

F.1.6. Lokomotivlərdə təhlükəsizlik və radiorabitə qurğularının, detal və aqreqatların müəyyən edilmiş qaydada funksional olduğunu yoxlamaq.

...

V.6. Sənədləşdirmə işlərini aparmaq:

F.6.1. Marşrutun və digər hesabat sənədlərinin düzgün doldurulmasını təmin etmək;

F.6.2. Qatar manevr işində xəta hadisəsinə yol verdikdə, lokomotivin detal və aqreqatları sıradan çıxdıqda, hərəkət cədvəli pozulduqda lokomotiv deposunun rəisinə və ya istismar üzrə rəis müavininə hadisənin şərait və səbəblərini göstərməklə yazılı məlumat vermək;

F.6.3. Hərəkətin təhlükəsizliyini təhlükə qarşısında qoyan bütün çatışmazlıqlar barədə maşinistlərin irad kitabında qeydiyyat aparmaq.

B.2. QIYMƏTLƏNDİRMƏ İLƏ BAĞLI RESURSLAR

- a) Material və komponentlər: Əvəz olunan elektrik hissələri.
- b) Alət və avadanlıqlar: Yandırma avadanlığı, lampalar, radiotelefon və stansiyalar, əl alətləri.
- c) İstehlak malları: neft, kağız.

B.3. QIYMƏTLƏNDİRMƏ METODLARI

Fərdin səriştəsini qiymətləndirmək məqsədilə aşağıdakı iki metoddan istifadə olunur: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı test.

B.3.1. FƏALİYYƏTİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

İcra müddəti: 1 saat.

İşlərin sayı: 1.

İşlərin icrasını qiymətləndirmək üçün meyarlar işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Əhatə olunan sahələr:

30% Lokomotivi istismar üçün hazırlamaq:

SƏTƏM (Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühit) tələblərinə riayət etmək, hərəkət təhlükəsizliyi və texniki təhlükəsizlik üzrə təlimat almaq;

Qatarların hərəkət cədvəlini, rejim xəritəsini, bildirişləri və digər texniki və normativ sənədləri maşinist təlimatçısından əldə etmək və lokomotiv briqadasına izah etmək;

Ayrılmış lokomotivi deponun həyətində yerləşdirən zaman relslərin ətraf ərzilərinin təhlükəsizliyinə və elektrik enerjisi ilə bağlı ehtiyat tədbirlərinə riayət etmək;

Cari vəziyyəti müəyyən etmək və istismardan əvvəl texniki xidmət prosedurlarının yerinə yetirildiyini təsdiq etmək üçün lokomotivin və müvafiq avadanlıqların yoxlanmasını təmin etmək;

Gün ərzində qatarı idarə edən zaman istifadə edilən fərdi mühafizə vasitələrini əldə etmək;

Lokomotivlərdə təhlükəsizlik və radiorabitə qurğularının, detal və aqreqatların müəyyən edilmiş qaydada funksional olduğunu yoxlamaq.

- 40% Lokomotivi istismar etmək:
Maşinist köməkçisi, qatar dispetçeri və ya stansiya növbətçiləri ilə danışıq reqlamentini dəmir yolunda müəyyən edilmiş qaydada yerinə yetirmək;
Lokomotiv birqadalarının iş bölgüsünə düzgün əməl etmələrinə nəzarət etmək;
Rejim xəritələrini əldə rəhbər tutmaqla hərəkət cədvəlinə və təhlükəsizlik tələblərinə riayət etmək;
Qatarları səmərəli rejimlə və təhlükəsiz idarə etmək;
Çəkisi və sahə üzrə müəyyən edilmiş normadan artıq olan qatarların idarə olunmasına, lokomotivin detal və aqreqlatlarının artıq yüklənməsinə yol verməmək;
Sərnişin və motor vaqonlu qatarları idarə edərkən qatarların rahat idarə olunmasında yarana biləcək pozuntuların vaxtında aradan qaldırılmasını təmin etmək.
- 30% Lokomotivi dayandırmaq və söndürmək:
Lokomotivin dayandırılması planlaşdırılan məntəqəni müəyyən etmək məqsədilə qatar dispetçeri və sahə işçiləri ilə əlaqə yaratmaq;
Bələdçinin təlimatlarına və texniki tələblərə uyğun olaraq lokomotivi dayandırmaq;
Lokomotiv dayanarkən ekipaj hissələri və təkər cütlərinin bukslarının yoxlanması üçün lokomotiv briqadasını təlimatlandırmaq;
Müəyyən edilmiş qaydada marşrutu, formulyarı, işlədiyi səfərin (növbənin) sürətölçən lentini, hərəkət sürətinin məhdudiyətləri barədə xəbərdarlıq blankını hazırlamaq.

İş nümunəsi: Lokomotivin idarə edilməsi.

Maksimum müddət: 1 saat.

İştirakçının görəcəyi işlər: İştirakçı lokomotivi real vəziyyətdə idarə edəcək, eləcə də lokomotivin işə salınması, qayda və prosedurları ilə bağlı təcrübi suallara cavab verəcək.

1. Lokomotiv maşinisti (ekspert) ilk olaraq iştirakçını lokomotiv və onun işi barədə sual-cavab edəcəkdir. Eyni zamanda qayda və qanunların hər bir əsas aspekti, lokomotivdəki mövcud xətalərin müəyyən olunması və bu xətalərin aradan qaldırılmasına dair suallar soruşacaq.
2. Daha sonra ekspert iştirakçı ilə əlaqə yaradacaq və onun lokomotivi 30-40 dəqiqə ərzində necə sürdüyünü müşahidə edəcək. İştirakçı siqnalların, 1-2 vəziyyət üçün əyləc nöqtələrinin yerləşdirilməsi, birləşmələrin yeri, məlum olan zəif bağlanma əraziləri, ilgəklərin yeri, sürətə qoyulan məhdudiyətlər və s. barədə məlumatlı olmalıdır.

B.3.2. YAZILI QIYMƏTLƏNDİRMƏ

İcra müddəti: 22 dəqiqə.

Sualların sayı: 22.

Yazılı qiymətləndirməni keçmək üçün tələb olunan düzgün cavabların sayı işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Tövsiyə olunan nisbət: 70%.

Əhatə olunan vəzifələr:

- 20% Lokomotivi istismar üçün hazırlamaq
30% Lokomotivi istismar etmək
20% Lokomotivi dayandırmaq və söndürmək
30% Hərəkətin təhlükəsizliyini təmin etmək

Sual nümunələri:

1. Əvvəlcədən xəbərdarlıq işarəsi sizə aşağıdakıları deyir:

- a) Yaxında dəmiryolu sahəsi vardır
- b) Siz dəmiryolu kəsişməsinə yaxınlıqda və sürəti azaltmalısınız
- c) Qabaqda yalnız bir dəmiryolu vardır
- d) Yuxarıdakıların heç biri

2. Əks hərəkət keçidi sizə aşağıdakıları deyir:

- a) Yolda tələsmək
- b) Yalnız bir dəmiryolu vardır
- c) Yaxınlaşan qatar üçün sürəti azaltmaq, baxmaq, qulaq asmaq və nəticələrə hazır olmaq
- d) Yuxarıdakıların heç biri

3. Qatarlarda təhlükəsizlik xəbərdarlığı kimi bütün qatar keçirdlərində səslənən mühərrik fiti vardır, bu fiti eşitdikdə siz

- a) Dayanmağa hazır olmalısınız
- b) Əgər qatar yaxınlaşırsa, ən yaxın relsdən ən azı 5 metr məsafədə dayanmalısınız
- c) Hərəkətə keçməzdən əvvəl bütün yolların təmiz olmasını təmin etməlisiniz
- d) Yuxarıdakıların hamısı

4. Əgər siz ehtiyatlı olsanız və nəqliyyat işarələrinə əməl etsəniz, qapılar bağlı olsa da, siz heç vaxt şlaqbaumlar bağlanarkən yolda olmazsınız. Keçid işıqları qapılar bağlanmazdan əvvəl yanmağa başlayır. Bu vəziyyətdə aşağıdakılardan ən uyğununu seçin

- a) Hərəkətə davam etmək
- b) Nəqliyyat vasitəsini tərk etmək
- c) Dayanmaq
- d) Bərpa etmək

5. Dəmiryol qəzalarının çoxu dəmiryoluna _____ uzaqlıqda yaşayan sürücülərin başına gəlir.

- a) 10 km
- b) 40 km
- c) 65 km
- d) 100 km

6. Saatda 100 km sürətlə hərəkət edən 80 vaqonlu yük qatarı _____ məsafədə dayanacaq.

- a) 500 metrədən daha az
- b) 1 km
- c) 2 km-ə qədər
- d) 2 km-dən artıq

7. Bəzi nəqliyyat vasitələri bütün kəsişmələrdə dayanır. Bu nəqliyyat vasitələri hansılardır:

- a) İctimai yerli nəqliyyat və sərnişinləri daşıyan motorlu vaqonlar
- b) Məktəb avtobusları
- c) Təhlükəli materialları daşıyan nəqliyyat vasitələri

d) Yuxarıdakıların hamısı

8. Qatar-nəqliyyat vasitəsi toqquşmasına səbəb olan əsas amil aşağıdakılardan hansıdır:

- a) Hava şəraiti
- b) Fasiləli çalışan xəbərdarlıq cihazları
- c) Zəif görmə
- d) Sürücünün xətası

9. Saatda 55 mil (90 km) sürətlə hərəkət edən qatarın tam durması üçün 2 km-dən çox məsafə tələb olunur

- a) Doğrudur
- b) Yanlıştır

10. Qatar maşinisti qatarının yaxınlaşması barədə yol kənarında olan işçiləri necə xəbərdar edir?

- a) Bir dəfə siqnal verməklə
- b) Bir dəfə siqnal verilir, işçi razılıq üçün əlini qaldırdıqdan sonra ikinci siqnal verilir
- c) İki dəfə siqnal verməklə.
- d) İki dəfə siqnal verilir, işçi razılıq üçün əlini qaldırdıqdan sonra üçüncü siqnal verilir.

11. Müasir vaqon parkında aşağıdakı əyləclər vardır:

- a) hava əyləci
- b) vakuum əyləci
- c) hər ikisi
- d) heç biri

12. Qatar maşinistinə təcili dayanmaq əmri vermək hüququna malik olan yeganə şəxs kimdir?

- a) Qatar bələdçisi
- b) Rabitəçi
- c) Stansiya rəhbəri
- d) Dəmiryolun işçisi

13. Bir denotator partladıqdan sonra maşinist hansı tədbiri yerinə yetirməlidir?

- a) Bir uzun fit səsləndirmək və təcili qatarı dayandırmaq
- b) Bir uzun fit səsləndirmək, sürəti azaltmaq və istənilən xəbərdarlıq siqnalları axtarmaq
- c) Bir uzun fit səsləndirmək, saatda 25km-ə qədər azaltmaq və hərəkətin qısa müddətli çətinləşməsini dayandırmaq
- d) Partlayışa əhəmiyyət verməmək

14. Tətbiq oluna bilməyən əl əyləclərinə malik olan nəqliyyat vasitəsi nə kimi işlədilə bilməz:

- a) sərnixin qatarının son nəqliyyat vasitəsi kimi
- b) yük qatarının son üç nəqliyyat vasitələrindən biri kimi
- c) tətbiq oluna bilməyən əl əyləclərinə malik olan digər nəqliyyat vasitələrinə birləşmə
- d) Yuxarıdakılardan hər hansı biri

15. Sürücülərin vaxtının uzadılması üçün düymələr bəzi daxili və ya daxili/başlanğıc siqnallarında və yaxud onların yanında yerləşir. Bu düymələr aşağıdakılardan hansına imkan verir:

- a) sürücüyə qatarı dayandırmaq üçün siqnal vermək imkanı
- b) nöqtələrin ilişməsindən (blok olması) azad olmaq imkan
- c) sürücüyə xarab olmuş siqnalı təmizləmək imkanı
- d) məntəqələrin əl ilə idarə olunması

16. Aralıq keçid yolunda irəliləmədən sonra, qatar ekipajları nə etməlidir:

- a) Nəzarət nöqtələri və siqnalları normal vəziyyətinə qaytarmalıdır
- b) Düymələri normal vəziyyətinə qaytarmalıdır
- c) Azad olmanı normal vəziyyətinə qaytarmalıdır
- d) Yuxarıdakıların hamısı

17. Bir səviyyədə kəsişmədə maksimum hərəkət sürəti neçədir?

- a) Saatda 25km
- b) Saatda 15km
- c) Saatda 10km
- d) Saatda 5km

18. Qatar fitləri səsli xəbərdarlıq və ya həyəcan siqnalı vermək və əl siqnallarını tanımaq üçün istifadə olunmalıdır.

- a) Doğru
- b) Yalnız

19. Qatarlar həmişə keçid hüququna malik olur.

- a) Doğru
- b) Yalnız

20. Əvvəlcədən xəbərdarlıq dəmiryolu işarələrindən hansı beynəlxalq səviyyədə istifadə olunur?

- a)
- b)
- c)
- d) Bütün işarələr qəbul ediləndir.

21. Aşağıdakılardan hansı dəmiryolu kəsişməsində istifadə olunmur?

- a) Qapılar
- b) Fitlər
- c) Tikanlı Dayanma Dirəkləri
- d) Parlaq İşıqlar
- e) Dayanma İşarələri

22. Lokomotov və qatar maşınları relslərdən nə qədər genişdir?

- a) Hər tərəfdə 1 addım
- b) Hər tərəfdə 2 addım
- c) Hər tərəfdə 3 addım

- d) Hər tərəfdə 4 addım
- e) Relslərlə eyni ölçüdədir

B.4. NƏTİCƏLƏRİN QEYDƏ ALINMASI

Hər bir iştirakçı üçün fərdi hesabatlar hazırlanmalı və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, eləcə də yazılı qiymətləndirmə üzrə toplanan balların hesabatı onlara təqdim edilməlidir. Qiymətləndirmə bir nəfər üçün bir dəfədən artıq istifadə edildiyi təqdirdə hesabatda qiymətləndirmədən əvvəlki və sonrakı ballar arasındakı faiz dəyişikliyi də əks olunmalıdır.

“Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin hazırlanması prosedurları” adlı sənəddə qiymətləndirmə üzrə geniş nəzəri və praktiki məlumatlar verilmişdir.

C. MÜƏSSISƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI

Lokomotiv maşinisti

Təlim standartına dair qısa məlumat

Hazırkı təlim standartı müəssisələr, təlim mərkəzləri və institutları, təlim iştirakçıları üçün hazırlanmışdır və lokomotiv maşinisti üçün tələb olunan sərişmələri əks etdirir. İşlə bağlı sərişmənin nümayiş etdirilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqların əldə edilməsinə xidmət edən təlim proqramları, kurikulumlar və təlim materiallarının hazırlanmasında bu standartdan təlimat kimi istifadə etmək olar. Bu standart əsasında hazırlanmış təlim digər peşələr üzrə sərişmələrə malik olan, mövcud sərişmələrini inkişaf etdirmək, mövcud iş yerində digər vəzifələri icra edə bilmək, yaxud digər müəssisədə və ya digər peşə üzrə iş tapmaq üçün yeni ümumi sərişmələr əldə etmək istəyən şəxslər üçün də uyğun ola bilər.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) (bu təlimin müvafiq olduğu) peşənin kodu:	8311 (Maşinist, lokomotiv)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	8311 (Driver, locomotive)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Milli İxtisas Çərçivəsi ilə əlaqə:	
ISCED-də kodu:	
Hazırlanma tarixi:	Dekabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Dekabr, 2016-cı il

C.1. SƏRİŞMƏLƏRİN QISA TƏSVİRİ

Bilik:	<ul style="list-style-type: none"> • Qatarların texniki istismar qaydaları, işarəvermə üzrə təlimatlar, qatarların hərəkəti və manevri üzrə təlimatlar • Lokomotiv briqadalarının vəzifələrinə aid qüvvədə olan təlimatlar və göstərişlər • Lokomotivlərin istismarı, təmiri dövründə texniki təhlükəsizlik və istehsalat sanitariyası • Lokomotiv və motor vaqon hərəkət heyətində yanğın təhlükəsizliyi üzrə qayda və təlimatların tələbləri • Lokomotivlərdə təhlükəsizlik, radiorabitə, yanğından mühafizə qurğuları, detallar, aqreqlər və onların funksiyası • SƏTƏM və ətraf mühit ilə bağlı müvafiq prosedur və normalar • Lokomotivə nəzarəti, alətlər və onların göstəriciləri məqsədi, yeri və istifadəsi • Lokomotivlər üçün təftiş prosedurları • Yanacaq, yanacaq səviyyələrini və lokomotiv ilə bağlı yağlama tələblərini yerinə yetirmək üçün prosedurlar
---------------	--

- Yol və marşrut barədə biliklər, o cümlədən: yol və körpü məhdudiyyətləri, sürət məhdudiyyətləri, miqyas məhdudiyyətləri, döngə və enişlər, qadağan saatları, siqnal və keçidlərin yerləşməsi, təcili keçidlər və geri qayıtmaq üçün döngələrin iş prinsipi
- Lokomotivin istismarı və monitorinqi prosedurları
- Nəzarət cihazlarının, monitorinq qurğularının, əyləc, enerji mənbələrinin izləmə sistemlərinin iş prinsipi, məqsədi və yerləşməsi
- Lokomotivdə baş verə bilən tipik nasazlıqlar və onların aradan qaldırılması üçün atıla bilən addımlar
- Xidmət / təmir üzrə təlimat kitablarının növləri və planı (kağız və elektron formalarda)
- Lokomotivi yoxlayan və səfərə hazırlayan zaman müvafiq sənədlərin hazırlanması tələbləri
- Lokomotivin istismardan əvvəl əyani yoxlama zamanı nəzər yetirilməli olan kənar xarakterik xüsusiyyətləri
- Yanacaq sistemlərinin iş prinsipləri və onlar arasındakı qarşılıqlı əlaqə
- Texniki xidmət, o cümlədən təmizlik, nasaz əyləcin əvəz edilməsi ilə bağlı tələblər
- Lokomotivi idarə edən zaman tələb olunan fərdi mühafizə vasitələri və onlardan istifadə prosedurları

Bacarıq:

- Lokomotivin əyani yoxlanması, hazırlanması və yerləşdirilməsi ilə bağlı təlimatları, prosedurları, məlumatları və işarələri oxumaq və şərh etmək
- Müxtəlif texniki göstəriciləri, potensial riskləri və ətraf mühiti nəzərə almaqla fəaliyyətə düzəlişlər etmək
- Lokomotivin fəaliyyətini dayandıran zaman yarana biləcək təhlükələri azaltmaq, onlara nəzarət etmək və ya aradan qaldırmaq üçün tədbirlər görmək
- Prosedurlara uyğun olaraq adi qiymətləndirmə və texniki xidmət işlərini aparmaq
- Avadanlıqlardan təhlükəsiz istifadə
- Nəzarət sistemlərinin və ya işləyən avadanlıqların gözlənilməz fəaliyyəti ilə bağlı müvafiq tədbirlər görmək
- Müvafiq tədbirləri müəyyən etmək üçün avadanlıqda olan qüsurları qiymətləndirmək
- Dəqiq şəkildə sənədləşdirməni həyata keçirmək
-

Yanaşma:

- Ayıq-sayıq, diqqətli və çevik olmaq
- Dəqiq iş qrafikinə uyğun məsuliyyətli və etibarlı çalışmaq
- Yazılı və şifahi təlimatlara qulaq asmaq və onlara riayət etmək
- Dəyişkən iş saatları
- Təfərrüatlara diqqət yetirmək

Əlavə /
ümumi
səriştələr:

- Xarici dillərdə olan təlimat kitabçalarını başa düşmək
  - Texniki biliyini, peşə ustalığını və ixtisasını artırmaq
  - Təlimatlandırma bacarığı
-

C.2. TƏLİM SXEMİ

Müvafiq təlim kursunu uğurla başa vuran “Lokomotiv maşinisti” aşağıdakıları etməyi bacaracaqdır / biləcəkdir:

Bölmə 1: Lokomotivin əyani yoxlamasını həyata keçirmək, hazırlamaq və lazımı vəziyyətə gətirmək
Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Lokomotivin müvafiq iş sistemlərini və avadanlıqlarını təsvir etmək, baş verə bilən nasazlıqları, onların əlamətlərini sadalamaq;
Nəticə 2	Sadalanan nasazlıqların necə aradan qaldırılmasını, onların dəqiq və aydın şəkildə necə qeydə alınmalı olduğunu, eləcə də tələb olunan sənədləşmə işlərini və aidiyyəti şəxsə (şəxslərə) necə hesabat verilməsini izah etmək;
Nəticə 3	Lokomotivi istismar etməzdən əvvəl həyata keçirilməli olan əyani və fiziki yoxlamaları nümayiş etdirmək;
Nəticə 4	Qrafiklər, marşrutlar və istifadə ediləcək hərəkət heyəti barədə tələb olunan məlumatların haradan və necə əldə edilə biləcəyini göstərmək;
Nəticə 5	Müvafiq heyət vasitəsi ilə işin təşkili prosesinin necə razılaşdırıldığını təsvir etmək, qatarların lazımı şəkildə formalaşdırılmasının yoxlanılması proseduru izah etmək və hər hansı çətinlik ilə üzləşdiyi təqdirdə hansı addımların atılmalı olduğunu, hansı sənədləşmə işlərinin aparılmalı olduğunu göstərmək;
Nəticə 6	Müvafiq alət və avadanlıqlardan təhlükəsiz və effektiv şəkildə istifadə etməklə lokomotivin istismara hazır vəziyyətə necə gətirilməsini nümayiş etdirmək.

Bölmə 2: İş tələbləri dəyişildiyi təqdirdə və ya təhlükəli vəziyyətlər / risklər ilə üzləşildiyi təqdirdə əməliyyatlara düzəlişlər etmək

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Əməliyyat zamanı yaranan qüsurların, nasazlıqların və təhlükələrin aradan qaldırılması üçün yerinə yetirilən təşkilati prosedurları təsvir etmək;
Nəticə 2	İş zamanı qarşıya çıxan qüsurların, nasazlıq və təhlükələrin növlərini sadalamaq, onların əlamətlərini göstərmək;
Nəticə 3	İstifadə edilməli olan müdafiə sistemlərini və xəbərdarlıq cihazlarını sadalamaq, onların necə istifadə edildiyini göstərmək, qüsurların, nasazlıq və təhlükələr səbəbindən əməliyyatlara edilməli olan dəyişikləri izah etmək;
Nəticə 4	Hesabatlıq prosedurlarında qüsurların, nasazlıq və təhlükələr barədə aidiyyəti şəxsin (şəxslərin) mümkün qədər tez bir zamanda məlumatlandırılmasının əhəmiyyətini izah etmək;

Bölmə 3: Təhlükələri minimum səviyyəyə endirmək, nəzarət etmək və ya aradan qaldırmaq məqsədi ilə tələb olunan zəruri ehtiyat və profilaktik tədbirlər görməklə lokomotivi stabilləşdirmək

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Təhlükəsizlik üçün heç bir risk yaratmadan və digər nəqliyyat vasitələrinin və ya avadanlıqlarının keçidinə maneə törətmədən lokomotivin qatar nəzarətçisi tərəfindən müəyyən olunmuş yerə necə gətirilməli olduğunu göstərmək;
Nəticə 2	Hər zaman təhlükəsizlik proseduruна riayət etməklə müvafiq təlimat və göstərişlərə uyğun qaydada lokomotivin necə söndürülməli və dayandırılmalı olduğunu nümayiş etdirmək;
Nəticə 3	Lokomotivin stabilləşdirilməsindən sonra ötürülməli olan məlumatları və onların kimə çatdırılmalı olduğunu sadalamaq;
Nəticə 4	Tələb olunan sənədləşmə işlərinin necə yerinə yetirilməli olduğunu və bunun dəqiq şəkildə yerinə yetirilməsinin əhəmiyyətini təsvir etmək;

Bölmə 4: Avadanlığı qiymətləndirmək və prosedur qaydalarına uyğun olaraq cari texniki xidmət işlərini yerinə yetirmək;

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Avadanlıqlar üzərində aparılmalı olan yoxlamaları, onların tezliyini və hesabatlıq prosedurunu sadalamaq;
- Nəticə 2 Qatar maşinistinin səlahiyyəti çərçivəsinə daxil olan cari texniki xidmət işlərini və ixtisaslı mühəndis tərəfindən həyata keçirilməli olan nasazlıqlar barədə məlumatın verilməsi prosedurunu təsvir etmək;
- Nəticə 3 Lokomotivin istismar üçün hazır vəziyyətə gətirilməsini və ya lazımı şəkildə stabilləşdirilməsini təmin etmək məqsədi ilə müvafiq alət və avadanlıqlardan istifadə etməklə əməliyyatdan əvvəl və sonra qatar maşinisti tərəfindən həyata keçirilməli olan gündəlik cari texniki xidmət işlərini nümayiş etdirmək.

Bölmə 5: Nəzarət sistemlərinin və ya çalışan avadanlıqların anormal və ya qəbul edilməz göstəricilərinə cavab olaraq zəruri korrektiv tədbirlər həyata keçirməklə lokomotivi təhlükəsiz şəkildə istismar etmək.

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Qatarın təhlükəsiz və effektiv şəkildə necə istismar edilməli olduğunu nümayiş etdirmək, o cümlədən:
- Təsdiq olunmuş siqnallara və siqnal prosedurlarına düzgün şəkildə reaksiya vermək, lazım olduğu təqdirdə müvafiq qaydalara uyğun olaraq siqnal verən heyət ilə ünsiyyət qurmaq;
  - Xətdə sürət məhdudiyyətlərinə riayət etmək və baş verə bilən hər hansı potensial təhlükələrə nəzarət etmək məqsədi ilə sürəti izləmək;
  - İş qrafiki üzrə əldə edilən nəticələri monitorinq etmək və təmin etmək.
- Nəticə 2 Nəzarət sistemlərinin və istismar edilən avadanlıqların məqbul fəaliyyət göstəricilərini təsvir etmək və hansı çərçivələr kənarında korrektiv tədbirlərin görülməli olduğunu göstərmək;
- Nəticə 3 Nəzarət sistemlərinin və ya istismar edilən avadanlıqların anormal və ya qeyri-məqbul göstəricilərə malik olduğu təqdirdə həyata keçirilməli olan tədbirləri təsvir etmək.

Bölmə 6: Sənədləşmə işlərini dəqiq şəkildə həyata keçirmək.

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Müvafiq məlumatların haradan əldə edilməsindən hesabatların təqdim edilməsi prosedurlarına qədər tamamlanmalı olan bütün sənədləri sadalamaq;
- Nəticə 2 Zəruri sənədlərin vaxtında və dəqiq şəkildə tamamlanması və təqdim edilməsi prosesini nümayiş etdirmək.

Yuxarıdakı sahələr üzrə təlim keçmiş şəxs aşağıdakı vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirə bilər:

Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı ¹

- V.1. Lokomotivi istismar üçün hazırlamaq:
- F.1.1. SƏTƏM (Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühit) tələblərinə riayət etmək, hərəkət təhlükəsizliyi və texniki təhlükəsizlik üzrə təlimat almaq;
  - F.1.2. Qatarların hərəkət cədvəlini, rejim xəritəsini, bildirişləri və digər texniki və normativ sənədləri maşinist təlimatçısından əldə etmək və lokomotiv briqadasına izah etmək;
  - F.1.3. Ayrılmış lokomotivi deponun həyətində yerləşdirən zaman relslərin ətraf ərazilərinin təhlükəsizliyinə və elektrik enerjisi ilə bağlı ehtiyat tədbirlərinə riayət etmək;
  - F.1.4. Cari vəziyyəti müəyyən etmək və istismardan əvvəl texniki xidmət prosedurlarının yerinə yetirildiyini təsdiq etmək üçün lokomotivin və müvafiq avadanlıqların yoxlanmasını təmin etmək;
  - F.1.5. Gün ərzində qatarı idarə edən zaman istifadə edilən fərdi mühafizə vasitələrini əldə etmək;
  - F.1.6. Lokomotivlərdə təhlükəsizlik və radiorabitə qurğularının, detal və aqreqatların müəyyən edilmiş qaydada funksional olduğunu yoxlamaq.
- V.2. Lokomotivi istismar etmək:
- F.2.1. Maşinist köməkçisi, qatar dispetçeri və ya stansiya növbətçiləri ilə danışıq reqlamentini dəmir yolunda müəyyən edilmiş qaydada yerinə yetirmək;
  - F.2.2. Lokomotiv birqadalarının iş bölgüsünə düzgün əməl etmələrinə nəzarət etmək;
  - F.2.3. Rejim xəritələrini əldə rəhbər tutmaqla hərəkət cədvəlinə və təhlükəsizlik tələblərinə riayət etmək;
  - F.2.4. Qatarları səmərəli rejimlə və təhlükəsiz idarə etmək;
  - F.2.5. Çəkisi sahə üzrə müəyyən edilmiş normadan artıq olan qatarların idarə olunmasına, lokomotivin detal və aqreqatlarının artıq yüklənməsinə yol verməmək;
  - F.2.6. Sərnişin və motor vaqonlu qatarları idarə edərkən qatarların rahat idarə olunmasında yarana biləcək pozuntuların vaxtında aradan qaldırılmasını təmin etmək;
- V.3. Lokomotivi dayandırmaq və söndürmək:
- F.3.1. Lokomotivin dayandırılması planlaşdırılan məntəqəni müəyyən etmək məqsədilə qatar dispetçeri və sahə işçiləri ilə əlaqə yaratmaq;
  - F.3.2. Bələdçinin təlimatlarına və texniki tələblərə uyğun olaraq lokomotivi dayandırmaq;
  - F.3.3. Lokomotiv dayanarkən ekipaj hissələri və təkər cütlərinin bukslarının yoxlanması üçün lokomotiv briqadasını təlimatlandırmaq;
  - F.3.4. Müəyyən edilmiş qaydada marşrutu, formulyarı, işlədiyi səfərin (növbənin) sürətölçən lentini, hərəkət sürətinin məhdudiyətləri barədə xəbərdarlıq blankını hazırlamaq.
- V.4. Növbəni təhvil vermək:
- F.4.1. Lokomotivlərin qəbulu və təhvili zamanı, eləcə də yolda, dayanacaqlarda lokomotivə texniki xidmət üzrə müəyyən edilmiş normativ sənədlərin və yerli təlimatların tələblərinə ciddi əməl etmək;
  - F.4.2. Texniki prosedur qaydalarına uyğun olaraq növbəni təhvil vermək;
  - F.4.3. Zəruri sənədləri, lokomotivin idarəetmə və maşinist kabinəsinin açarlarını lokomotiv deposunun növbətçisinə təhvil vermək.
- V.5. Hərəkətin təhlükəsizliyini təmin etmək:
- F.5.1. Texniki istismar qaydalarının, qüvvədə olan təlimatların, əmrlərin və göstərişlərin tələblərinə ciddi riayət etmək və hərəkətin təhlükəsizliyini təmin etmək;

---

¹ Müvafiq sahə üçün olan peşə standartındakı ilə eynidir.

- F.5.2. Lokomotivdə olan təhlükəsizlik sistemi qurğularının işləməsinə nəzarət etmək;
- F.5.3. Lokomotivin nasazlığı aşkar edildikdə, onun tezliklə aradan qaldırılması üçün bütün lazımi tədbirlərin görülməsi üçün göstəriş vermək;
- F.5.4. Aradan qaldırılması mümkün olmadıqda qatarların hərəkət cədvəlinin pozulmasına yol vermədən müəyyən edilmiş müddətdə mənzilin boşaldılması üçün tədbir görmək;
- F.5.5. İdarəetmə qabiliyyətini qəflətən itirdikdə lokomotivi dayandırmaq və onun özbaşına hərəkətə gəlməsinə yol verməmək məqsədilə müəyyən edilmiş qaydada əyləc başmaqları ilə bərkitmək üçün maşinist köməkçisini təlimatlandırmaq.

V.6. Sənədləşdirmə işlərini aparmaq:

- F.6.1. Marşrutun və digər hesabat sənədlərinin düzgün doldurulmasını təmin etmək;
- F.6.2. Qatar manevr işində xəta hadisəsinə yol verdikdə, lokomotivin detal və aqreqlərini sıradan çıxarıqda, hərəkət cədvəli pozulduqda lokomotiv deposunun rəisinə və ya istismar üzrə rəis müavininə hadisənin şərait və səbəblərini göstərməklə yazılı məlumat vermək;
- F.6.3. Hərəkətin təhlükəsizliyini təhlükə qarşısında qoyan bütün çatışmazlıqlar barədə maşinistlərin irad kitabında qeydiyyat aparmaq.

C.3. TƏLİM İLƏ BAĞLI XÜSUSİ MƏLUMAT

C.3.1. TƏLİMİN NÖVLƏRİ

Bu peşə üçün zəruri sərişələr aşağıda göstərilən təlim metodları vasitəsilə əldə edilə bilər:

Formal təlim

Tövsiyə olunan formal təlim	Uyğun gələn təlim növü	Qeydlər
Tam orta təhsil ²		
Texniki peşə təhsili və ya akkreditasiyadan keçmiş təlim müəssisəsində təlim	☒	İlkin təlim akkreditasiyadan keçmiş peşə məktəbləri və sertifikatlaşdırılmış müəssisələr tərəfindən təşkil olunur. Bu təlim praktikadan qazanılan geniş təcrübə ilə əlaqələndirilməlidir. Yalnız praktiki təlim keçirildiyi hallarda sərişələrin tanınması haqqında sənəd əldə etmək üçün işçinin əlavə nəzəri təlim keçməsi və qiymətləndirilməsinə ehtiyac var.
Orta ixtisas təhsili		
Ali təhsil		
Digər:		

² Ümumi orta təhsil ölkə vətəndaşları üçün icbari xarakter daşdığından cədvəldə əks olunmayıb.

Qeyri-formal və (və ya) informal təlim tələb olunan səriştələrin genişləndirilməsinə şərait yarada bilər.

Qeyri-formal təlim

İş yerində, təlim mərkəzində və ya bilavasitə ixtisaslaşmış təlimatçı tərəfindən keçirilən təlimdir. Qeyri-formal təlimin ən yaxşı yolu iş yerində təlimatçı yanında öyrənməkdir.

İnformal təlim

İnformal təlim kütləvi informasiya vasitələri və sosial şəbəkələr vasitəsi ilə baş verir. O, tələb olunan nəzəri və təcrübi bilikləri verə bilər, lakin fərdi yoxlamadan başqa, digər qaydada müşahidə edilməsi demək olar ki, mümkün deyil və ölçülməsi çətindir.

C.3.2. TƏLİMİN İSTİQAMƏTİ

Normal ilkin təlim istiqaməti ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilkin peşə təhsili almaq və dəmiryolu nəqliyyatı müəssisəsində təcrübə keçməkdir.

C.3.3. ƏVVƏLKİ TƏLİMİN TANINMASI³

Uyğun deyil.

---

³ Azərbaycanca səriştələrin tanınması üçün qiymətləndirmə sistemi hazırda mövcud deyildir.